

Karri Vainio

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen 3.5.2018

Lausuntopyyntö 25.4.2018

HE 15/2017 vp eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Asiantuntijapyyntö liittyy erityisesti HE 15/2017 edellyttämien ICT-ratkaisujen, tiedolla johtamisen, laaturekistereiden sekä SoteDigi Oy:n nykytilaan sekä uudistusta varten tarvittavaan valmisteluun ja sen aikataulujen tilanteeseen. Eduskunnan käsittelyssä on samaan aikaan HE 16/2018 vp (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi). Katson, että mainitut hallituksen esitykset muodostavat kokonaisuuden, joita on valiokunnan lausuntopyynnön teeman näkökulmasta välttämätöntä käsitellä yhdessä.

Valmistelun yleistilanne sekä keskeiset huomiot ICT-ratkaisujen valmistelun ja toteutusten näkökulmasta

Maakuntiin yhdistyy sekä valtion että maakuntien ja kuntien toimintoja joilla jokaisella on lähtötilanteessa omat tietojärjestelmänsä. Maakuntien ICT-järjestelmien yhteensovittaminen tulevina vuosina on mittava operaatio, joka vaatii laajaa suunnittelua ja realistisia toteutusten siirtymäaikoja. ICT-ratkaisuihin edellytettävien muutosten riskit liittyvät erityisesti kireään aikatauluun, resurssien sekä riittävän rahoituksen varmistamiseen.

Aikataulut ja resurssit maakuntien perustamisen ja tehtävänsiirtojen osalta (HE 15/2017)

Uudistukseen liittyvä valmistelutyö on käynnissä sekä kansallisesti että maakuntatasolla. Toimeenpanon aikataulu silti erittäin kireä erityisesti sellaisten maakuntien osalta, joissa lähtötilanne on hajanainen, eikä tietojärjestelmien maakunnallista yhtenäistämistä ole tähän ole tehty. Esimerkiksi suurimmissa maakunnissa edeltäjäorganisaatioilta siirtyy maakunnille useita satoja ja Uudella maalla jopa yli 2000 tietojärjestelmää. Suoraan uudistukseen liittyvien tietojärjestelmämuutosten lisäksi myös voimassa oleva ja rinnalla valmisteltava lainsäädäntö asettaa vaatimuksia muutoksen valmistautuville organisaatioille ja perustettaville maakunnille. Kaikkien tiedossa olevien vaatimusten toteuttaminen muutoksessa olevien organisaatioiden tietojärjestelmiin samanaikaisesti maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa on mahdoton tehtävä, eivätkä organisaatioiden ja tietojärjestelmätoimittajien resurssit riitä kaikkien tiedossa olevien muutoskohteiden toteuttamiseen, joita esimerkiksi asiakas- ja potilastietojärjestelmiä koskien on tunnistettu yli 40 kpl ([ks. selvitys](#))

Aikataulut ja resurssit valinnanvapausmallin toimeenpanon osalta (HE 16/2018)

Valinnanvapausmalliin liittyvä voimaannpanon porrastus helpottaa myös tässä tarvittavien tietojärjestelmämuutosten toteuttamista, mutta hallituksen esityksen mukainen aikataulu yhdistettynä maakuntien kapeaan liikkumavaraan mallin käyttöönoton sisällöllisessä vaiheistamisessa, muodostaa yhä merkittäviä riskejä erityisesti palveluintegraation ja sen edellyttämien tietojärjestelmämuutosten onnistuneille toteutuksille ja käyttöönotoille. Lisäksi on huomioitava, että valinnanvapausmallin toimeenpanon edellyttämät muutokset kilpailevat osin samoista organisaatioiden ja niiden tietojärjestelmätoimittajien resursseista maakuntien perustamisen ja tehtävänsiirtojen edellyttämien välttämättömien muutosten kanssa.

Valinnanvapausmallin toimeenpanon aikataulu on haastava esimerkiksi asiakas- ja potilastietojen tiedonkulun mahdollistavan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten tietojärjestelmäpalveluiden (Kanta-palvelut) käyttöönottojen näkökulmasta. Esimerkiksi 1.6.2020 mennessä käyttöönotettavat

henkilökohtainen budjetti sekä asiakasseteli koskevat erityisesti sosiaalihuollon palveluita. Sosiaalihuollon valtakunnallisen asiakastiedon arkiston osalta laajamittaiset käyttöönotot eivät ole kuitenkaan vielä käynnistyneet mm. keskeneräisen lainsäädännön ja puutteellisten tietojärjestelmävalmiuksien johdosta edes julkisten toimijoiden osalta. Myös Kanta-palveluiden käyttöönotto yksityisen terveydenhuollon palveluntuottajien osalta on pahasti kesken. Tämä tarkoittaa sitä että käytännössä suurella osalla palveluntuottajista ei valinnanvapauslakiesityksen 76 § mukaisten vaatimusten täyttäminen ole käytännössä mahdollista.

Myös 39 § mukaisen asiakassuunnitelman toteutus on vasta vaatimusmäärittelyvaiheessa ja voidaan arvioida, että sen toteuttaminen ja laajamittainen käyttöönotto vie vähintään 3 vuotta tätä koskevien vaatimusmäärittelyiden valmistumisesta. Lisäksi valtakunnallisten kokonaan uusien valinnanvapauden tiedonhallintapalveluiden (77 §) käyttöönotot annetulla aikataululla ovat epävarmalla pohjalla. Sinällään on hyvä, että tiedonhallintapalveluiden määrittely ja toteutukset ovat käynnistyneet Kansaneläkelaitoksen ja Väestörekisterikeskuksen johdolla, ja että niiden toimivuus voidaan todentaa valinnanvapauden pilotointihankkeiden yhteydessä, mutta valtakunnallisten tiedonhallintapalveluiden integroinnille maakuntien ja palveluntuottajien tarpeellisiin tietojärjestelmille tulisi varata riittävä siirtymäaika pilotoinneista saatujen kokemusten pohjalta.

Vertailutiedon ja tähän liittyvien rekistereiden merkitys valinnanvapausmallin toimeenpanossa

Asiakkaiden tekemien valintojen tueksi tarvitaan kattavaa ja vertailukelpoista tietoa mm. palveluiden laadusta, saatavuudesta ja asiakastyytyvyydestä. Myös maakuntien järjestämistehtävään sisältyvien päätösten ja palvelutuotannon seurannan tueksi tarvittaisiin luotettavaa ja valtakunnallisesti vertailukelpoista tietoa mm. palvelutuotannon laadusta ja kustannusvaikuttavuudesta. Vaikka mm. ministeriöiden ja THL:n johdolla toteutettavat kehittämistoimenpiteet tarvittavan tietopohjan muodostamiseksi ja tiedon vertailtavuuden mahdollistamiseksi ovat käynnistetty, ei valinnanvapausesityksen mukaisella aikataululla riittävää tietopohjaa ehdi syntyään valintojen ja päätösten tueksi. Tilanne uhkaa johtaa siihen, että maakuntajärjestäjien ja asiakkaiden tekemät valinnat ja päätökset pohjautuvat tiedon sijaan mielikuviin ja uskomuksiin.

Maakuntien ICT-muutosten rahoitus

Maakuntien perustamisesta ja niille tapahtuvien tehtäväsiirtojen toteuttamisesta aiheutuvien kerta- luonteisten tietojärjestelmäkustannusten on maakuntien omiin arvioihin perustuen arvioitu olevan vuosina 2018-2019 yhteensä n. 390 milj. euroa. Valtion talousarviossa 2018 ja hallituksen kehysriihipäätösten (11.4.2018) mukaisen Julkisen talouden suunnitelman vuodelle 2019 kohdistuvissa varauksissa on maakuntien ICT-muutoksiin tällä hetkellä varattu yhteensä n. 200 milj. euroa (n. 52 % maakuntien arvioimasta tarpeesta). Hallitus on lisäksi linjannut että ns. valinnanvapauspilotteja rahoitetaan. Hallitus on kehysriihessä 2018 päättänyt rahoittaa ns. valinnanvapauspilotteja yhteensä 200 milj. eurolla. On syytä huomioida, että valinnanvapauspilottien rahoitus kohdistuu pääosin valinnanvapauspalveluiden ja niiden edellyttämien muutosten toteuttamiseen, ei maakuntien perustamisen tai tehtäväsiirtojen toteuttamiseen. Lisäksi pilotoinnit toteutetaan vuosina 2019-2020 kuntien ja kuntayhtymien toimesta, eivätkä kaikki pilotointien edellyttämät tietojärjestelmäratkaisut ole sellaisinaan siirrettävissä tulevien maakuntien käyttöön.

Maakunnille aiheutuu myös niiden ensimmäisten toimintavuosien osalta 2020- alkaen ICT-muutoksista ylimääräisiä kustannuksia, joista ei ole olemassa toistaiseksi tarkkoja arvioita ja joita ollaan täsmentämässä osana valtion ja maakuntien välistä maakuntatalouden simulointia.

Tietohallintoa ja ICT-ratkaisuja koskevien valmistelutehtävien riittävän rahoituksen epävarmuus hidastaa jo valmiiksi haastavalla aikataululla tehtävää valmistelua. On syytä myös huomioida, että rahoitustarpeet voidaan ratkaista vuosina 2018-2019 ainoastaan maakuntien valmisteluorganisaatioille suunnattavalla riittävällä rahoituksella. Kansallisten palvelukeskusten tai SoteDigi-kehittämisyhtiön perustamisella ei voida ratkaista eikä merkittävästi pienentää maakuntien perustamisesta ja tehtävien siirrosta 2018-2029 aiheutuvia rahoitustarpeita. Lisäksi valtion tulisi rahoittaa täysimääräisesti maakuntien ensimmäisille toimintavuosille kohdistuvat muutoksesta aiheutuvat lisäkustannukset myös ICT-kustannusten osalta.

Muutosehdotukset

Koska tiedossa olevien vaatimusten toteuttaminen muutoksessa olevien organisaatioiden tietojärjestelmiin ei voida katsoa olevan mahdollista, tulisi uudistuksen voimaannpanosta johtuvia sekä muusta lainsäädännöstä aiheutuvia muutosvaatimuksia nykyistä selkeämmin priorisoida ja vaiheistaa. Tämä tukisi myös mallia jossa voidaan välttää muutoksia uudistuksen yhteydessä väistyviin tietojärjestelmiin ja siirtää näitä toteutettavaksi tietojärjestelmien uusimisen yhteydessä tai toteuttamalla näitä valtakunnallisena yhteistyönä maakuntakohtaisten ratkaisujen sijaan.

Valinnanvapausmallin hallittu ja turvallinen käyttöönotto tietojärjestelmämuutosten toteuttamisen sekä valintojen ja päätösten tueksi tarvittavan tietopohjan kertymisen varmistamiseksi edellyttäisi voimaannpanon selkeämpää porrastusta, sekä maakuntien sisällöllisen ja aikataulullisen liikkumavaran lisäämistä. Lisäksi maakunnille tulisi mahdollistaa vaihtoehtoisten ratkaisujen käyttäminen tilanteissa joissa 77 § mukaiset valinnanvapauden valtakunnallisten tiedonhallintapalvelut tai 76 § edellyttämät kansalliset tietojärjestelmäpalvelut eivät ole teknisen tai muun syyn johdosta käytävissä.

Valtion tulisi vastata täysimääräisesti maakuntien arvioihin pohjautuvasta riittävästä tietojärjestelmämuutosten rahoituksesta. Tämä edellyttäisi erityisesti 2019 vuoden talousarvioon liittyvän määräraharahavaruuden kasvattamista nyt julkisen talouden suunnitelman yhteydessä esitetystä tasosta. Lisäksi maakuntien ensimmäisille toimintavuosille kohdentuvat muutoksesta aiheutuvat kustannukset pitäisi arvioida maakuntien kanssa, ja varautua näiltä osin maakuntien yleiskatteellisen rahoituksen määrärahaan kasvattamiseen lisäkustannusten mukaisessa laajuudessa tulevaisuudessa kehys- ja talousarviopäätöksissä.

Maakuntien digitalisaation ja ICT-ratkaisujen ohjaus sekä valinnanvapautuottajien yhdenvertainen kohtelu ohjauksessa

Digitalisaation ja ICT-ratkaisujen luomien mahdollisuuksien hyödyntäminen maakuntapalveluiden uudistamisessa ja kustannuskehityksen hillinnässä edellyttäisi maakunnilta ja niiden palveluntuottajilta mahdollisuutta investoida teknologiaratkaisujen kehittämiseen ja varhaiseen hyödyntämiseen. Maakuntien digitalisaation ja ICT-ratkaisujen ohjausta käsitellään hallituksen esityksissä erityisesti sote-järjestämislain 19 § (Palvelurakenteen, investointien ja tiedonhallinnan ohjaus) sekä maakuntalain 12 § (Investointien ohjaus) ja 13 § (Valtion ja maakunnan neuvottelu).

Ehdotettu valtionohjausmalli perustuu malliin jossa maakuntien taloudellisesti ja toiminnallisesti merkittävät investoinnit tulee valmistella ja hyväksyä yhteistyöalueittain ja ne olisivat tämän lisäksi myös alisteisia valtioneuvoston hyväksymismenettelylle. Maakuntalain mukaan maakunnat esittäisivät suunnitelmat viimeistään investointivuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä ja suunnitelmien tulisi kattaa seuraavat neljä tilikautta. Koska merkittävä osa maakuntien investoinneista todennäköisesti toteutettaisiin maakuntien tytäryhteisöjen toimesta, esityksessä olisi otettava huomioon myös maakuntien tytäryhteisöjen investointisuunnitelmat

Lisäksi sote-järjestämislain 19 § nojalla valtioneuvosto voisi päättää olemassa olevien järjestelmien muuttamisesta ja uusien järjestelmien hankkimisessa noudatettavista vaatimuksista sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäpalvelujen ja tiedonhallinnan kustannusvaikuttavan ja tehokkaan toteutuksen varmistamiseksi ja hyödyntämiseksi. Maakuntalain 119 § säädetään lisäksi valtakunnallisen ICT-palvelukeskuksen palveluiden käyttövelvoitteesta. Maakuntalain 119 § mukaisesti maakunnan ja maakunnan tytäryhteisön, joka ei toimi kilpailutilanteessa markkinoilla, on käytettävä palvelukeskuksen tuottamia palveluja, ellei muun palveluntuottajan tarjoaman palvelun käyttö ole tietyssä toiminnassa tai asiassa taikka sen osassa välttämätöntä taloudellisesta, toiminnallisesta, teknisestä tai muusta vastaavasta perustellusta syystä.

Esitetty malli saa aikaan moniportaisen ja hallinnollisesti raskaan menettelyn, jolla tulee olemaan todennäköisesti ICT-ratkaisujen kehittämistä ja tätä kautta digitalisaatiokehitystä hidastava vaikutus.

Valinnanvapauden piiriin kuuluva palveluita tuottavien toimijoiden yhdenvertainen kohtelu valtionohjauksessa

Valinnanvapautta koskevaan hallituksen esityksen mukaisesti maakunnalla tulee olla liikelaitoksessaan 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä varten sosiaali- ja terveyskeskus tai -keskukset ja 3 ja 4 momentissa tarkoitettuja tehtäviä varten suunhoidon yksikkö tai yksiköitä. Maakunnalla voi lisäksi olla yksi tai useampia yhtiöitä tai muita yhteisöjä suoran valinnan palvelujen tuottamiseksi. Hallituksen esitykseen sisältyvissä investointeja, tietojärjestelmäratkaisujen vaatimuksia sekä palvelukeskuksen käyttövelvoitetta koskevissa säädöksistä ei erillisesti tarkastella valtioneuvoston ohjauksen kohdistumista maakunnan valinnanvapauden piiriin kuuluvaan palvelutoimintaan. Valinnanvapauden piiriin kuuluvien palveluntuottajien yhdenvertainen kohtelu on edellyttäisi, ettei maakunnan liikelaitos tai yhtiömuodossa toimiviin sote-keskuksiin, suun terveydenhuollon yksikköön tai yhtiömuodossa asiakassetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla annettavia palveluita tuottaviin toimijoihin kohdisteta valtioneuvon ohjauksessa poikkeavia vaatimuksia.

Muutosehdotukset

Maakuntien digitalisaatiota, ICT-ratkaisuja ja ICT-palvelukeskuksia koskevaa ohjausmallia tuli merkittävästi virtaviivaistaa ja valtionohjauksen roolia selkeämmin rajata vain strategisesti merkittäviin ja eri toimijoiden työnjaon näkökulmasta välttämättömiin kysymyksiin.

Valinnanvapauden piiriin kuuluvia palveluita tuottavien toimijoiden yhdenvertainen kohtelu edellyttäisi lisäksi sote-järjestämislakiesityksen 19 § sekä maakuntalakiesityksen 12 §, 13 § ja 119 § tarkentamista siten, että niissä kuvatut velvoitteet ja menettelyt eivät kohdistu maakuntien liikelaitoksiin tai tytäryhteisöihin niiden tuottaessa valinnanvapauslain mukaisia suoran valinnan ja suoran terveydenhuollon palveluita tai asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla annettavia palveluita.

Yhtenäisten tietojärjestelmäratkaisujen ja tukipalveluiden mahdollistaminen

Yhtenäiset tietojärjestelmät ja muut tukipalvelut muodostavat keskeiset uudistuksen onnistuneen toimeenpano edellytyksen. Tällä hetkellä tulevissa maakunnissa on jo käytössä koko maakunnan kattavia alueellisia asiakas- ja potilastietojärjestelmiä ja niiden kehittämiseen on panostettu merkittävästi (esimerkiksi Uudenmaan Apotti-hanke). Mikäli lainsäädännöllä ei selkeästi mahdollisteta maakunnallisesti yhtenäisten asiakas- ja potilastietojärjestelmien hyödyntämistä, uhkaa tämä kasvattaa entisestään uudistuksen edellyttämiä investointitarpeita ja heikentää monituottajamallissa tarvittavan asiakas- ja palveluketjujen yhteensovittamisen edellytyksiä. Lisäksi mikäli maakunta ei voi tarjota valinnanvapauden piiriin kuuluville tuottajille hyödynnettäväksi yhtenäisiä ratkaisuja edes niissä tapauksissa, joissa tuottajilla ei ole mahdollista näitä itsenäisesti järjestää, voi tämä lisäksi muodostua tuottajaksi pääsyn esteeksi erityisesti pienille ja keskisuurille yksityisen ja kolmannen sektorin tuottajille.

Tukipalveluiden tuottamista valinnanvapauspalveluita tuottaville toimijoille säädellään mm. maakuntalakiesityksen 15 luvussa sekä valinnanvapauslakiesityksen 61 §:ssa. Hallituksen esitys sekä hallintovaliokunnan 22.3.2018 sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antama lausunto (HaVL 3/2018 vp) jättävät kuitenkin edelleen epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi sen missä määrin valinnanvapauspalveluita tuottavien toimijoiden on mahdollista hyödyntää maakunnan tietojärjestelmiä, esimerkiksi asiakas- ja potilastietojärjestelmiä. Tilanne voi johtaa ICT-ratkaisujen pirstaloitumiseen ja kustannustehottomaan toteutusrakenteeseen vaikka hallitusohjelman alkuperäinen tavoite on päinvastainen (yhtenäistää tietojärjestelmiä ja vähentää erillisten tietojärjestelmien määrää).

Muutosehdotukset

Hallituksen esitykseen tulisi tarkentaa, että maakunta voi tarjota tietojärjestelmiään (sekä muita tukipalveluita) sekä tuottaa niihin liittyviä palveluita tytäryhteisöilleen ja sidosyksiköilleen. Lisäksi tulisi mahdollistaa maakunnan tukipalveluiden kuten tietojärjestelmäpalveluiden tuottaminen kaikille maakunnan alueen palveluntuottajille, myös sellaisille yksityisille palveluntuottajille, jotka haLuavat maakunnan tukipalveluita käyttää. Molemmissa edellä mainituissa tilanteissa palvelut olisi hinnoiteltava markkinaperusteisesti maakuntalain 114 §:n ja valinnanvapauslain 61 § mukaisesti.

Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi maakuntalain 113 § ja sote-järjestämislain 2 luvun säädöksiä tarkentamalla. Maakunnan omana toimintana tapahtuvan palvelutuotannon lisäksi maakunnalla tulisi olisi mahdollisuus maakuntalain 113 § mukaisesti sisällyttää tytäryhteisöilleen tuottamiin tukipalveluihin myös ulkopuolisilta hankkimiaan tukipalveluita. Mahdollisuus koskisi sekä maakuntien yksityisiltä yrityksiltä hankkimia palveluita, että maakuntien niiden omistamilta nk. inhouse-yrityksiltä hankkimia palveluita. Vaihtoehtoisesti maakuntalakiin voitaisiin lisätä erillinen säädös asiasta. Lisäksi lakiesitystä täydentää siten, että maakuntien lailla turvatuksi mahdollisuudeksi säädettäisiin valinnanvapauden piiriin kuuluville tuottajille tapahtuva tietojärjestelmäratkaisujen (ja muiden välttämättömien tukipalveluiden) tarjoaminen mm. maakuntaa koskevien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 9 § palveluintegraatiota koskevien vaatimusten toteuttamiseksi.

Tarkennusten kautta maakunnat voisivat tarjota myös omistamilleen suoran valinnan palveluita tai asiakassetelillä/henkilökohtaisella budjetilla järjestettäviä palveluita tuottaville tytäryhteisöilleen tukipalveluita, esimerkiksi tietojärjestelmäpalveluita, niissä tilanteissa jossa se on toiminnan tehokkaan toteutuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Mahdollisuus tarjota palveluita tulisi koskea myös yksityisen tai kolmannen sektorin tuottajia, niissä tilanteissa joissa em. tuottajilla ei ole itsellään kansalliset ja maakunnan määrittämät kriteerit täyttäviä ratkaisuja omasta takaa

Sotedigi-yhtiö

Kuntaliitto on antanut STM:lle lausunnon 13.4.2018 sosiaali- ja terveydenhuollon digitaalisten palvelujen ja yhteentoimivuuden kehittämiskeskusta (SoteDigi-yhtiö) koskeviin säädösehdotuksiin. STM sai 6.4.2018 päivättyyn lausuntopyyntöön lyhyehköstä lausuntoajasta huolimatta yhteensä 23 lausuntoa, joissa monissa ehdotettiin merkittäviä täydennyksiä ja muutoksia niin HE-luonnoksen perusteluihin, vaikutusarvioihin kuin varsinaisiin säädösehdotuksiinkin. Lausuntokierroksen palautteeseen ja Kuntaliiton lausunnossa esiin nostettuihin tarkennustarpeisiin viitaten, on tärkeää, että saatu palaute analysoidaan huolellisesti ja huomioidaan lakiluonnoksen SoteDigi-yhtiötä koskevan jatkovalmistelussa ennen sen tuomista eduskuntaan. Tässä tulisi kiinnittää huomiota erityisesti maakuntien mahdollisuuteen aidosti ohjata yhtiön toimintaa ja sen kehittymistä sekä yhtiölle kohdistettujen taloudellisten tavoitteiden realistisuuteen.

Sotedigi:ä koskevan täydentävän lakiluonnoksen mukaan SoteDigi yhtiön palveluita on Vimana Oy:n kautta tuotteita mahdollista tietyn rajoituksen myös tarjota yhtiömuotoisille, kilpailuilla markkinoilla toimiville organisaatioille. Tällä viitataan maakuntalakiesityksen 118 § mukaiseen palveluvelvoitteeseen, jonka mukaisesti *Vimanan "tulee ylläpitää ja tarjota maakunnan järjestämistä vastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluja tuottaville yhteisöille, säätiöille ja itsenäisille ammatinharjoittajille asiakas- ja potilastietojen käsittelyn ja integraation edellyttämiä sähköisiä palveluja, jos se on välttämätöntä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 58 §:n mukaisen velvoitteiden toteuttamiseksi"*.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan tämän velvoitteen täyttäminen on kuitenkin hyvin hankalaa EU:n hankintadirektiivin ja kansallisen hankintalainsäädännön rajoissa ilman Vimanan ja Maakuntien välisen sidosyksikköaseman vaarantamista. Tilanteessa jossa palveluiden ulosmyyntiä muille kuin Vimanan omistajille koskevat kansallisen hankintalain tiukat 5 % / 500 000 € ulosmyyntirajat, ei maksullisten palveluiden tasapuolinen tarjoaminen yksityisen sektorin toimijoille (tuhansia yrityksiä ja ammatinharjoittajia) ole käytännössä mahdollista. Ainoa vaihtoehto näin ollen olisi, että palvelut tarjotaan yksityisen sektorin toimijoille veloitusetta. Koska kuitenkin valinnanvapauslain 118 § mukaisesti maakunnan liikelaitoksen sosiaali- ja terveyskeskuksille ja suunhoidon yksiköille on vastaavat palvelut hinnoiteltava markkinaperusteisesti, vaarantaa tämä asiakkaan näkökulmasta kilpailutilanteessa olevien toimijoiden yhdenvertaista kohtelua.

Muutosehdotukset:

Palveluiden tarjoamista yksityisille toimijoille koskevasta (maakuntalain 118 §) palveluvelvoitteesta tulisi luopua ja tietojärjestelmäpalveluiden tarjoaminen valinnanvapauspalveluita tuottaville toimijoille tulisi toteuttaa maakuntien toimesta tämän lausunnon edeltävään kohtaan viitaten. Maakuntien on mahdollista sopia, että tässä hyödynnetään myös valtakunnallisia ICT-palvelukeskuksia, mutta tässä tilanteessa kyse olisi maakuntalain 15 luvun ja sote-järjestämislain 2 luvun mukaisesta toiminnasta, ei palvelukeskuksille lailla annetusta palveluvelvoitteesta.

Sotedigiyhtiön työnjako sekä olemassa olevien kansallisten toimijoiden erityisesti Kelan ja THL:n, mutta myös alueellisten inhouse-yhtiöiden kanssa tulisi tarkentaa mahdollisimman pikaisesti jo olemassa olevien palveluiden kehittämistyön jatkuvuuden ja uusiin palveluihin liittyvän päällekkäisen kehittämistyön ehkäisemiseksi.

Asiakas- ja potilastietojen yhtenäisen hyödyntämisen (nk. tietointegraation) mahdollistava lain-säädäntö

Asiakas- ja potilastietojen käsittelyä ja rekisterinpitoa säädellään useissa voimassaolevissa laeissa (mm. 785/1992, 159/2007, 254/2015). Nykytilassa erilliset terveydenhuollon ja sosiaalihuollon erilliset henkilörekisterit sekä niihin liittyvät monimutkaiset suostumus- ja kieltoäännöt hankaloittavat sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakaslähtöistä toteuttamista, erityisesti tilanteissa jossa asiakkaan saamaan palvelukokonaisuuteen sisältyy sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluita.

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti 2015 lakihankkeen jonka tarkoituksena oli yhdenmukaistaa ja uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä sekä tätä koskevia tietosuojasäännöksiä. Esityksen valmistelu on kuitenkin viivästynyt mm. EU-tietosuojasetuksen huomiointiin liittyvistä syistä. Lakiesitys tulisi saada eduskuntaan pikimmiten kiinnittäen huomiota jo eduskuntakäsittelyssä olevassa kansallisessa tietosuojalaissa (HE 9/2018 vp) sekä valmisteluvaiheessa olevassa asiakas- ja potilaslaissa olevat tietojen käsittelyä ja salassapitoa koskevat säännökset yhdenmukaistamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhtenäisen tiedonhallinnan mahdollistamiseksi. Sote-palveluiden ja muiden hyvinvointipalveluiden toiminnallisen integraation mahdollistamiseksi

tulisi mahdollistaa myös tietojen hyödyntäminen tarvittavin osin myös maakuntien muissa tehtävissä (esim. työ- ja elinkeinopalvelut) sekä kuntien vastuulla olevissa hyvinvointipalveluissa (esim. oppilashuolto).

Asiakas- ja potilastietojen yhtenäisen käsittelyn mahdollistavat säädökset tulisi saada käsiteltyä ja hyväksytyä siten, että niiden toimeenpano maakunta- ja sote-uudistuksen toimeenpanon yhteydessä 2020 alkaen voidaan mahdollistaa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Karri Vainio
Erityisasiantuntija